Háy János

A hajóút

Már sötétedett a piránói öbölben. A velencei kereskedő hajójáról matrózok szédelegtek át a kocsmába. A bor még egyszer szárazföldet robbant alattuk és eltűnnek a piránói kövezet mögött, ahol az öreg Vincius meséi lakják be a mélységet. Holnap a hajó kikanalazza őket az öbölből. Megint neki a tengernek, le Alexandriába, mert a velenceinek itt már nincs több dolga. Lódultak keresztül a téren, a járásuk, mintha most is a vízen ámbolyognának, mintha gyomruk ragacsos levén hullámozna a testük.

A kocsma gyorsan telt, a helyiek mellé odatolakodtak a matrózok. Fogyott a bor, ürültek a kancsók. Este nyolcra, mikor Vincius is lebotorkált a hegyről, már szokás szerint szétszóródott minden a teremben, össze-vissza kavarogtak a kimondott szavak, senki nem tudta melyik származik mástól, melyik magától. A testdarabok is zavarosak voltak, orrot vakart valaki, maradt a viszketés:

– A faszt viszketsz már – mordult és orrondörgölte a szomszédját, aki értetlenkedve, a szemek körül karikázó csillagok játékában gyönyörködve ájult hanyatt.

A szembeoldalon az egyik más farkát pakolta elő, a magáéval meg a padra vizelt...

Ebbe a zavarodásba Vincius megjelenése hozott némi rendet. Amint megpillantották borzas alakját, a matrózok kórusban kezdtek üvöltözni:

– Me-sét! Me-sét! Vin-ci-us!

– Hát nektek mindig csak a mese kell – morgolódott Vincius, de a követelőzés nem lanyhult: Me-sét! Me-sét!

– No, jól van – állt kötélnek az öreg mesemondó, töltött egy kupával, s aztán belefogott:

– Meglássátok, sokféle dolgokról szól ez a történet, de leginkább szól a ti gazdátokról, akit ma egy tündökletes lánnyal láttam a piránói öbölben.

– Az nagyon jó lesz! Az bizony jó lesz – helyeseltek a matrózok.

– Valamikor a világok előtti időkben – kezdte Vincius.

– Tyű, de jól kezdődik – csettintettek a matrózok –, de jól kezdődik..

– Szóval – folytatta Vincius a rejtelmes történetet –, mikor még nem a mostani gazda ügyelte az életet, hanem egy regiment görög isten, mindennek más neve volt. Nem voltak Annák, Marcók és Stefanók, de még Marlonok és Marionok sem voltak. Mindent másképpen hívtak. Piránt se Pirannak nevezték, hanem Pürrhosznak, vagyis jelzőtűznek, arról a világító lámpásról, ami az öböl sarkában áll ma is. Olyannyira másképp hívtak mindent, hogy ha ma oda, abba az időkbe keveredénk, semmit nem találnánk. Lehet, ha egy darabka kenyeret kérnénk, éppen egy hatalmas követ vágnának a fejünkhöz. De akik azokban az időkben éltek, mindent jól megtaláltak, mert minden az ő gondolatuk szerint volt elhelyezve. Azokban az időkben nekem is teljesen más nevem volt.

– Te már akkor is éltél?! – csodálkozott az egyik matróz.

– Bizony, bizony – mondta a butaságon nevetve Vincius –, én mindig éltem, s ahogyan ezt a gazember Teremtőt ismerem, még egy pár életet le kell húznom.

– Ha! Ha! Hah! – estek az ámulattól tátott szájra a matrózok.

– Szóval, amikor engem Vinkisszosznak hívtak, s minden mást is másképpen, mint most, akkor történt, amit elmeséltek.

A világok gazdáját abban az időben Zeusznak nevezték, s a feleségét meg Hérának. A férfi neve, akár egy kemény szablya, az asszonyé, meg mint valami finom étel. De mindhiába volt étel, az asszony nem olthatta a férfi éhét, s bizony az mindenféle tündérekhez kezdett járni, amikor az asszony éppen nem figyelt oda. Öltöztette Héra a gyerekeket – mondjuk –, a Zeusz meg zsipsz-zsupsz, már ott sem volt, még a szaga sem maradt benne a levegőben.

Jön egyszer is az étel, hogy hol az uram. A szolgálók vonogatták a vállukat. No, merre van, ki vele – kiáltott fülsértő hangon az istenasszony. A szolgálók megint vállvonogatásba fogtak, végül az egyik – egy korábban megcsalt szerető – az erdő felé mutatott, hogy odament a gazember, fajtalankodni.

– Az apád szentségit! – mondta Héra. – Majd ráhúzok egyet a vándorló pöcsödre.

– Különben – mondta Héra után Vincius – ez az apád szentségit, ez nem volt valami nagy mondás, mert tudvalévő, hogy Zeusz jól elbánt az apjával, megfosztotta hatalmától, meg bebörtönözte, hogy végül ő lehessen a királyok királya, a tökéletesek között a legtökéletesebb és így tovább.

Szóval Héra fogta magát és indult az erdő felé, hogy rajtakapja a gazembert, akit ő aztán nem tartott tökéletesnek, inkább nagyon is tökéletlen házastársnak. Legtöbbször – sokak szerint – nem is férjemnek, hanem csak férgemnek hívta. Halad az asszony a bűnhely felé, de az erdő szélén összefut Ékhóval, az egyik ravasz tündérrel, akit azzal bízott meg a csirkefogó, hogy tartóztassa fel a hitvesét, amíg ő ott a sok fa között a nimfákkal szerelmeskedik.

Így is történt. Megy a Héra és meg akarja Ékhó kerülni, de az örökösen feltartóztatja és csak beszél, beszél végeérhetetlenül. Zeusz meghallja a beszédet, s rögvest elzavarja a tündérlányokat. Mire az asszony megtalálta a királyok királyát, hát az magányosan üldögélt egy fa alatt.

– Hol a nők? – üvöltözött, ahogyan ilyenkor kell egy feleségnek.

– Miféle nőkről beszélsz? – kérdezte csodálkozva Zeusz.

– Mi másért jöttél volna az erdőbe?

Ekkor Zeusz előhúzott a háta mögül egy kosárkát:

– Látod itt gombászgatok, gombászgatok.

Az eszes Héra rögvest látta, most jól átvágták, s hogy dühében megbüntetni csak az álnok Ékhót tudja, mert a Zeusz az hatalmasabb és esetleg visszaadja, a tündérlányokat meg sehol sem látta. Máris szaladt az erdőszélre és nyakon csípte a bűnrészest:

– Becsaptál szavaiddal Ékhó, ezért megbüntetlek – szólt a lányhoz. – Nem mondhatsz többé édes mondatokat, nem foganhat szó saját torkodon, csak azt ismételheted, amit mások mondanak. Te leszel a visszhang.

A tündérlány nevetett, nem vette komolyan az asszony átkát. Járt-kelt a világban, mint annak előtte, mígnem egyszer ijesztő eset történt vele:

A fák rejtekében sétált, s mit érez hirtelen, hogy a szívébe, pont a közepébe belefúródik egy nyílvessző. Hát az Ámor, kedves barátja éppen arra vadászgatott, s most már hiába mondta, ne haragudj, nem akartam, meg ilyesmit, bizony a seb ott volt, s a nyilacska, és úgy tűnt, gyógyítani csak az az ifjú tudja, aki éppen előtte sétált az erdőben: Narkisszosz.

Ékhó rögvest kiáltani akart, hogy gyere szerelmem, kenj gyógyító írt a szívsebre. Akarta volna formálni a szavakat, de csak formátlan makogás ütött elő, vagy még az sem. Bevált az átok. Ékhó nyomába szegődött az ifjúnak és követte mindenfelé. Az ifjú érezni kezdte a lányt és belekiáltott a sűrűségbe:

– Valaki van itt?

– Van itt – válaszolta Ékhó, s az ifjú rohanni kezdett a hang után és kiabált:

– Gyere ide!

A válasz szólt: Ide.

– Itt találkozzunk!

A válasz mondta: Találkozzunk.

Az ifjú szívében oly mérhetetlenné építette a keresés a szerelmet, hogy mikor a tündérlány végül eléállt egy tisztáson, s megmutatta magát Narkisszosznak, akkor ez a tündérlány egy parányi kis darabka volt a szívben rejtező óriáshoz képest.

A férfi megtorpant:

– A halál inkább, a keserves pusztulás inkább, semhogy a tiéd legyek – kiáltotta bele az apróra vált tündérlány arcába, s a lány csak annyit tudott mondani: Tiéd legyek –, s az így kivallott szerelem mérhetetlen szégyent ültetett a szívére. Elrohant rögvest a tisztásról, be az erdőmélyre, aztán a hegyek mélyére, és kő lett belőle, meg szikla, s csak a visszaverődő hang jelzi az arra járóknak, hogy még mindig: van.

Az öreg most megállt egy kicsit, megtörülte a szemét, mert kis levecske csillogott a sarokban, belekortyolt a kupába. A tepsipofájú matrózok meg lassan ocsúdtak az ámulatból, ittak ők is, aztán mint a visszhang, a keserves sorsú Ékhó, kiabálták megint: Mese, mese, mese, s halkult a hang, amint látták Vincius készülődését.

– Narkisszoszban persze nem oltódott ki a szerelem, hanem még a valamikorinál is nagyobb lángra kapcsolt. Rohant tovább ő is, el a tisztásról. Csatakokban folyt róla a víz, mert a nő tűzött, égette a bőrt, s belülről meg a futás fűtött, de hiába járta be az erdőséget, nem lelte, akit szeretni akart. Végül erejét vesztve egy forrás mellett omlott le, hogy legalább szomját oltsa. Először ivott is, nyelte a hideg vizet, felemelte a fejét, s érezte, milyen finoman hűt a lecsorgó leves. A víztükör is megnyugodott, s az ifjú megint fölé hajolt, már majd belemártotta a száját a vízbe, mikor meglátta a szerelmét. Éppen ott volt előtte, pont az ő szemébe nézett, ahogyan ő is nézett a szemébe. Ott volt a forrásvíz burkában. Gyöngyöző hajfürtök keretezték arcát, és tengerkék szemek világítottak a homlok alatt. Akkor Narkisszosz belesuttogott a vízbe: szeretlek – ilyet, s a víz mintha ugyanazt súgta volna: szeretlek. Narkisszosz csak mondta az édes szavakat, suttogta neki a víznek, s a szerelme nem húzódott el, visszaszeretett – érezte. És megölelni akarta, karjait belelendítette a vízfedőbe, de nem bírta kimerni onnét a szerelmét, aztán markolt megint, újra és újra, de csak a vizek permetét volt képes kimarkolni.

– Mért nem lehetsz az enyém – kiáltott bele a forrásba. – Mért nem nyelhetek ölembe?!

A szerető is mintha ezeket mondta volna, de vízifogházát mégsem hagyhatta el. Akkor az ifjú keserves sírásba fogott. Hullottak a könnyek, záporoztak bele a vízbe, s a szerető arcát összekeverték a hullámok. Aztán a víz redői újra megsimultak, s az ifjú látta megint az arcot. Hajolt a tükör felé, hogy csókjaival borítsa. Hajolt, s mikor már az archoz ért, becsukta szemét, s csak a képzeletben világított a fehér arc, a hajfonatok és a száj. Ő közelített hozzá, a száj szájhoz ért, s az orron is hideg lé indult útjára, le a tüdőig, meg a szájon is. Ez a csók – gondolta Narkisszosz, s mikor már minden belső része megtelt friss forrásvízzel, arcával belezuhant a meder fenekébe. A túlvilág hajósai innét markolták össze élettelen testét.

Mikor ideért Vincius a mesében, a matrózok már éppen olyan állapotban voltak, mint a görög, egy hajszál választotta őket attól, hogy belezuhanjanak a kupákba és kancsókba. Valójában, ha nem lett volna ekkora nagy tepsipofájuk, biztosan mindahányan megfulladnak ott, de az arccsontok örökösen visszatartották őket a haláltól. Ráestek az edényekre, nagy karikák voltak már az orr körül, aztán felágaskodtak megint, figyelni próbáltak, s talán figyeltek is, bár azt, hogy mindennek mi köze lenne az ő gazdájukhoz, nem tudták. Meg különben is szép történet, szép történet, de azt maga Vincius se tagadta, hogy ezeknél a görögöknél mindennek más neve van, s hogy az egész olyasmi, mint egy hátizsáknyi találós kérdés, itt kellene ülni egész éjjel, ha mindet meg akarnánk fejteni.

– Te, Vinc-ci-jus – hebegte végre az egyik –, ez a Narkosz ugyanaz, mint akiről a múltkor meséltél, akiket lejegelt az isten.

– Hát, nem egészen – mondta Vincius.

– Most az, vagy nem az? – hangzott megint a kérdés.

– Szóval – nyelt egyet az öreg mesemondó –, hasonló.

– Mi az a hasonló? – kérdezte most egy másik.

– Hát az a nő, akit most markolászol, most az ugyanaz, mint a tegnapi? – kérdezett vissza a remete.

A matróz gondolkodásba gyűrte a homlokát. Nem emlékezett a tegnapra úgy egészében, meg részeiben sem, a markolászásra pedig végképp nem.

– És a Zeusz – próbált a feladvány elől egy újabb kérdéssel kimenekülni –, a Zeusz ugyanaz, mint az Atya, a Teremtő?

– Á, dehogy – nevetett Vincius –, az emberből van, a miénk meg...

– A miénk meg miből?

– A miénk meg levegőből.

– Levegőből? – álmélkodtak mindenfelé a matrózok. – Levegőből. – mondogatták, s hatalmas szájzsákjukkal lelkesen nyeldesték az istent. A levegő dagadt golyókban gurult át a torkon, megnyomva ott a porcot, görgött keresztül a nyelőcsövön, végül a gyomorszájon tolult föl.

Csuklások rángatták meg a matrózok testét. A gyomormély felbolydult, s a belek kancsója utána ömlött a kiböfögött istennek

* * *

Hajnali négy volt, a nap lassan gördült föl a tenger keleti sarkára, hogy megpihenve a víz peremén hatalmas csíkot fessen keresztül a vízfedélen. Mário kiabált a hajón, a deszkákon elhevert matrózokat rugdalta.

– Keljetek már, a jó istenit – de a fekvők alig bírtak mozdulni, mintha darabjaikra szabdalta volna őket a bor. Külön a kéz és a lábak, külön hever a has és a hát, s persze külön a fej is. Mintha ezek össze-vissza a hajó deszkáin hevernének, s csak az iszonytató fájás, ami kötél közöttük. Mintha nem is volnának, csak akár az árnyék, a fájásuk maradt volna szokott helyükön. Mário kiabált, fenyegetőzött, csizmájával nagyokat rúgott a szétszórt részekbe. Lassan éledezni kezdett a fedélzet, rövidre hurkolódtak a fájdalom madzagjai, s kívülről nézve szokott helyükre kerültek a testdarabok. A velencei kinézett pillanatra, s látta: működik, amiről egy órája kevesen hitték volna, hogy működésbe hozható. Ha valaki látta volna, amikor a matrózok már a hajnalba jutva föltámolyogtak a hajóra, legyintett volna: na te velencei itt maradsz örökösen.

Támolyogtak a hajómunkások, ahogyan támolygott a hajó is a vízfedélen. Vonszolták be a köteleket, eloldozták a partot a hajótól, már csak a vízfenékhez voltak hozzáerősítve, csörlőket tekertek, s a hatalmas horgony felvonódott a hajótestre. A vitorlázat bontása

kezdődött, s a hajó lassan elindult kifelé az öbölből, s amikor már a házak apró dobozkákra zsugorodtak, a karavella dagadt vitorlákkal kúszott lefelé Délnek, Alexandria irányában.

Balra az itáliai csizma szára mellett siklottak, partközelben. A kíváncsi velenceiek partról olvashatták, ki siklott ott, és láthatták a ravennaiak, és megcsodálhatták a habfehér vitorlákat, az aranyszín oroszlánnal Bariból és Brindisiből is, míg végül a hajótest leperdült a csizma sarkáról, aztán elszakadt a hellén partoktól is, s kikeveredett a nyílt vízre, hogy egy keresztvonallal átcsússzon Nagy Sándor városába, ami méreteit tekintve méltó volt a valahai uralkodóhoz.

A csizmasarokról leszakadt karavella megérkezett Alexandriába. Alexandria, a déli part gyémántja, ahogyan a kalifák nevezték, minden városnál nagyobb volt, nagyobb, mint Firenze és Róma, nagyobb mint Genova és Sztambul, olyan hatalmas volt, hogy mindezek a városok belefértek volna. A kikötő felé közeledve már messziről látszottak a görögök épületei, persze romokba szórva, összedarabolva, ahogyan a görögök is össze voltak darabolva, egy sem tudott volna közülük ehhez hasonlót építeni, még ilyen romszerűt sem. Ott laktak Alexandria egyik kerületében, és nem kalapácsoltak szobrokat, nem emeltek oszlopcsarnokokat és nem költöttek csilingelő meséket hatalmas istenekről és tündérarcú istennőkről, reggeltől napestig csak azon fundálkodtak, miképpen tudják becsapni az éppen arra érkező kereskedőket. Ekkor már a görögök is olyanok voltak, mint a nemgörögök, az arabok, zsidók és törökök, akik a város más kerületeit töltötték meg. Valójában hiba is őket görögöknek nevezni, mert ha valami nem, mint aminek hívják, akkor helyesebb másnak hívni. Még az sem volna helyénvaló, ha a görögök leszármazottainak neveznénk őket, mert ez is feltételez valami olyasmit, hogy valójában ők lehetnének görögök, csak most nem akarnak, vagy nem akarják mutatni, hogy ők görögök, de titkon azok. Persze tudjuk, hogy se színleg, se titkon ők nem olyanok, mint az igazi görögök. Lehetne őket esetleg hamisgörögöknek hívni, mint a hamispénzt hívják hamisnak, mert abból is kimarad az arany, amiért pénznek lehet nevezni, mégis pénznek mutatják. Különben senkit nem zavart Alexandriában, és nem zavarta az odaérkező kereskedőket sem, hogy a görögök hamisak, mert senki nem tudta, hogy milyenek az igazi görögök, ahogyan azt se tudta senki, milyenek az igazi arabok, ha voltak, meg az igazi zsidók, ha voltak, és az igazi törökök, ha voltak. Mert most csak azok voltak ott, akik voltak, s nem lehetett melléjük állítani egy másikat, hogy lássák: ez a valódi, az meg ott a hamisítvány.

A velencei hajója egyre közelebb ért a földeket összemosó tenger legnagyobb városához. Lassan kirajzolódott a part, s a kikötőben sürgölődő embertömeg. Színektől foltos volt a partszegély, s a foltok gurultak az öböl egyik szélétől a másik felé, a part és a házak között. Hamarosan a hangok moraját is ki lehetett olvasni a levegőből, aztán szavakat, száznyelven szóló kiáltásokat, amit mégis mindenki értett. Gályák, karavellák, carracók által a parthoz kötözve, a nagy hajótestek között apró tutajok és halászbárkák nyomorogtak. A velencei szépen siklott a partig, a vitorlák már föltekerve. Néhányan a kikötést lesték, nem vágódik-e a karcsú hajótest neki a part kövezetének, hátha megroppannak a velencei hajó deszkái, s a szállítmányt ellepi a beömlő víz. Mások már az árura várakoztak. Kiabáltak egymással, hogy ki veszi meg a velenceitől a színezett kelméket, ki vesz tőle vasat, s ki tud helyébe festéket, aranyat, timsót, salétromot, vagy bármi más értéket adni.

A kereskedő a partot figyelte, meglátja-e Joachim ben Isaiaht, a zsidó kalmárt, akivel a vásárról már tavaly megállapodott. A mozgolódó foltok között lassan kirajzolódott az öreg zsidó alakja. Ott állt egy lépéssel a veszekedők mögött, intett a velenceinek, s az vissza, Salom – rajzolódott ki a száján, aztán a velencei kiugrott a partra, lökdöste el magától a pénzleső kereskedőcsapatot. Alig bírta a ruhájába kapaszkodó karokat lerepegetni. Kiabált velük, tolta őket, de azok megint visszatapasztották a mancsukat, s csak szórták, hogy mennyit kér, miért, többet is adnak, és jobbat, végül Joachim üvöltése hajtotta el őket.

– Már vártunk velencei, egy hetet késtél, az áru épphogy megúszta a zendülést. Ha nem egy arab kereskedőnél rakom le, mára nem marad belőle hangyányi sem.

– Mii történt? – kérdezte az érkező.

– Nézd a raktárházakat! – mutatott az öreg körbe. – Mindet fölégették a gazemberek. – A férfi bámult körbe, s látta a velencei kereskedő raktárának fala kormos, körben üszkös gerendák fekszenek, tetőzete semmi, a kapu kidöntve, s mellette a Genouaiak házával ugyanez. Cserepek, ládák és hordók hevertek a falak mellett, törve, égve, itt-ott maradék a raktárból.

– Mi történt? – kérdezte megint.

– Kacifántos történet – kezdte Joachim ben Isaiah. – Ahol nincsen kalifa és nincs a kalifának testvére és nincs a kalifa városában velencei és genouai kereskedőház, meg nincs ez a hatalmas tenger, amin áruk csúsznak be a kikötőben és persze, ha nincs az a szerelem, ez biztos nem történhetne meg. De mindez megvolt, hiszen itt élünk Alexandriában, pontosan azokkal a dolgokkal együtt, amik csak itt vannak Alexandriában, s ettől az Alexandriában történtek csak Alexandriában történhetnek meg: másutt soha.

A velenceinek először a szeme kerekedett ki, aztán meg az orrlukai, s fújtatott is, hangos szuszogásokkal, utána az alsó állkapcája pottyant lefelé, a nyaka megnyúlt, s szinte föléhajolt, mint egy szélben oldalra csapott cédrusfa, az alacsony termetű kereskedőnek. Joachim, mikor érezte, hogy a figyelem teljes, meg afféle tető is került a feje fölé, ebben a kényelmes színházban fogott bele a történetbe.

– A kalifa hatalmas birodalmak ura, de gazdagsága még birodalmánál is mérhetetlenebb. Minden országába futó áru negyedét megtartja magának, jöjjön bár délről a feketék világából, keletről, vagy Itáliából. Már azt sem tudta hová raktározza a rengetegnyi kincset, palotái csurig voltak töltve aranyakkal és drágakövekkel, s merthogy ilyen gazdag volt, birodalma kiépült az egyszerű emberek képzeletében is. Az álmokban ugyancsak ott dőzsölt a kalifa. Ha valaki szerelmes szavakat súgott kedvesének, abba is beleforgatta valamiképpen a kalifa kincseit: valahogy ekként: drágább vagy nekem, mint a kalifa összes kincse. Minden a kalifa volt, így aztán rabolni sem lehetett tőle semmit, hiszen minden tolvajlás csak az ő kincsét szaporította volna. Már a mesék is így kezdődtek: Élt egyszer egy kalifa. Nem volt már sem az álmokban, sem a való világban egyetlen szeglet se, ami mentes lett volna a kalifa hatalmától.

Egy repedés mégis akadt ezen a hatalmon – folytatta kis szünetet tartva a kereskedő –, s az a kalifa kedvenc háremhölgye volt. Nem az első a sorban, hanem a negyedik, akit Kubla kán halála után egy indiai kereskedőtől vásárolt. Xanadu volt a neve, valamikor Kubla kán palotát épített neki és várost, amit róla nevezett el, de halála után elűzték a kán ellenségei, s a város nevét is megváltozatták, most egyszerűen csak Odunak hívják.

A kalifa annyira szerette a lányt, hogy pillanatot sem akart nélküle tölteni. Örökösen követte, s csak mondogatta, hogy ő a mesék királya, az álmok hercege, ő ez az ország, ez a város és birodalom, ő a tenger és a házak, az emberek cselekedete és gondolta, ő minden, és a mindent szeretnie kell a lánynak. A lány mintha szerette is volna, mégis örökösen úgy érezte a kalifa, hogy bőre határain megtörik a hatalma, hogy az testnyi folt a világ festményén az ő birodalmán kívül van. Gyötörte a lányt, hogy sereget küld és meghódítja, hogy minden kincsét odaadja és megvásárolja, mert éppen az az embernyi hely kellett neki, jobban inkább, mint az egész birodalom.

Egy éjszaka, mikor csatára mentek a kalifa seregei, akkor a kicsiny birodalom is felkészült a védekezésre. Most nem engedünk át határainkon – mondogatták a katonák –, megvédjük, ami a miénk. A kalifa nem tartott a védelemtől, hadserege minden létező hadseregek legjobbika volt, bármit elsepert volna, ami nyomába kerül. Csak a lendület és a gyorsaság fontos – adta ki a parancsot,

ám amint a hadsereg nekivágódott az országnak, a selymes éjszakai ing alatt megvillant egy arasznyi penge, s a kalifa szíve éppen erre a pengére tűzetett föl, mint valami nyársra a sütnivaló hús.

A kalifa szemei kiguvadtak, kerekek lettek akár a partmenti kövek, s ahogyan a nap elbukik a nyugati határon és leszürkíti a korábban fényesen csillogó köveket, úgy bukott ki a szemekből is az élet, elgurult a kicsi birodalom határától, kigurult a hatalmas birodalomból is, s végül valahol a világok peremén az Úr tenyerébe pottyant. – Hopp – záródott be a tenyér, s a valahai birodalom gazdája pont olyan lett, mint bármely másik darabkája a túlvilági levegőnek.

– Szóval ez volt – szólalt meg a velencei, mikor látta az öreg már nem akarja folytatni a történetet –, szóval ettől égtek le a raktárházak...

– Hát, végül is – folytatta Joachim, kicsit fáradva a meséléstől – ettől. Amikor híre szökött, hogy a kalifának vége van, mindenki rettenetesen megrémült, hogy vége az álmoknak, meg a szerelemnek, amit a kalifa birodalmával példáztak, meg vége a meséknek, és egyáltalán mindennek vége, amiben eddig éltek. Úgy nézett már ki, hogy az lesz nekik is a halál, hogy a kalifa lelke belerántja az övékét is a pusztulásba. Megijedt nagyon mindenki: Hu-hu-hu-hú – mondogatták, meg amindenit, ajajajajajj, meg más efféléket, annyira féltek. Végül rájöttek, egyetlen megoldás van, ha valamennyit megszereznek a kalifa hatalmából, mert akkor az a kis darabka mégiscsak életet jelenthet neki. Ráadásul erre a dologra – márminthogy lopni kell – éppen egyszerre jöttek rá. Akkor aztán minden kincses helyen hatalmas tömeg gyülemlett föl. Mindenki vitt, amit ért, cipelték át a városon, s aztán akiknek nem jutott semmi, keserűségükben fölgyújtották a megürült raktárakat, mert már nekik úgyis mindegy.

Három napig tartott a fosztogatás, utcára menni életveszély volt. Mi is bezárkóztunk, s mindenki csak azzal foglalkozott, hogy legalább az életét megmentse. Aztán a harmadik napon katonák lepték el a várost, s kihirdették, hogy újra teljes a kalifa hatalma, abból rabolni nem lehet, mert minden az övé, az élők és a holtak. Az új kalifa neve kissé más volt, mint az előzőé, ő volt a régi kalifa testvére – azt mondják –, sokak szerint a gyilkos asszony szeretője... Ki tudhatná ezt... A tolvajok hazatértek, s megnyugodva mindenben, gyerekeiknek újra mesét mondtak az élt egyszer egy kalifáról, szerelmüket a kalifa kincseskamrájához hasonlították, s mikor álomba zuhantak, hagyták, hogy kincseket szomjazó gondolataikat a kalifa aranyai töltsék meg.

A romok és lomok között ment befelé a városba a két férfi, még hallani lehetett, amint a hajón Márió a kiszállítást és a védelmet szervezi.

– Mért késtél? – az öreg férfi nézte fiatal társát a kereskedésben, bámult bele a világoskék szemekbe, hogy kiolvasson onnét valami válaszfélét, mert a velencei különben hallgatott, az arca zavart volt, remegett néhány idegszál az orr és a száj között, de a szemben minden pontosan meg volt írva, minden, amire Joachim választ kereshetett. Mert volt odafestve alulra egy piránói lány és volt odafestve egy piránói palota és a palotában egy tengerre néző szoba, s az ablakok mellett egy puha takarókkal fedett ágy. S valami olyasféle mondat is volt odaírva, amit a hajósok mondanak, mikor megválasztják az úthoz kellő karavellát: Csak ő vihet engem a túlra át.

– Meddig maradsz? – kérdezte percnyi hallgatás után Joachim.

– Be kell hoznom a késést – válaszolta maga elé bámulva a velencei.

* * *

Két napot pihenhettek a velencei tengerészei Alexandria kikötőjében. A harmadik nap hajnalán Márió, amint máskor, megint felrugdosta őket, belerugdalta testüket a munkába, s a hajó, mielőtt még a nap teljes erővel átfényezte volna a vizet, már kint úszott a tengeren, s tíz nap múlva a Hellészpontosz szorosába ért.

A karavella a tizedik nap estéjén siklott át a legszűkebb folyosón éppen ott, ahol valaha azoka hírneves görög városok álltak: Szésztosz és Abidosz.

Egy szerelmes történet – gondolta a velencei, amint a romokat nézte a hajófedélzetről, iskolában vagy otthon mesélték, emlékszik. Pogánymese, csak így nevezte nagyanyja, a gazember görögök gondolták ki, akiknek nem volt másra gondjuk, csak hogy minden tisztességet kiirtsanak az emberek szívéből. Nemcsak hogy egy regiment istenben hittek, holott egy is néha sok belőle, hanem mindenféle fondorlatos meséket eszeltek ki, meg házasságtöréseket és gyilkosságokat, az egész istencsapat olyan volt náluk, mint valami kalózbanda – mondogatta dühödten –, se istent, se embert nem ismertek.

– Hogyhogy se istent? – kérdezett vissza nevetve az idős férfi.

– Mindegy, akkor is gazember volt mint egytől egyig.

Az öreg nevetett, harminc éve hallgatja az asszonyt, amint átkokat okád a görögökre, a világ fertelmes megrontóira, s közben veti a kereszteket, meg beleüvölt a férfi arcába: Nehogy azt hidd, hogy te valami görög isten vagy, nehogy azt hidd, fenyegetőzött... A férfi már nem volt olyan erőben, hogy görög isten lehessen, meg mikor volt, akkor se akart az lenni. Magához húzta Marcót, kicsit megcirógatta az arcát. A fiú alig múlt tíz éves, ragadt az öreg férfihoz, a dörzsös öreg kézhez, s fülelt, mint mindig, amikor mese volt, hogy az összes szót magába festékezze Szésztosz és Abidosz történetéből.

Amikor Héró anyja teherben volt – beszélt a nagyapa, beszélt a régi kép a velencei gondoltaiban –, egy gonosz betegség támadta meg a terhességbe fáradt asszonyt, s már-már úgy látszott, meg sem szülheti a gyermeket. S akkor ültek ott ketten a férfi és az asszony és rettenetesen sírtak, hogy elveszítik a kicsiny babájukat, vagy betegen fog a világra jönni, kárára minden következő évüknek. A férfi tekintetét az égnek szegezte és fogadkozott, vesszen el minden képességét az élethez, minden tehetségét az örömhöz, vesszen el kincset, házat és ékszert, vesszen el mindent, csak a gyermek legyen egészséges. Az asszony is fogadkozott, tiszta életű lesz és evilágunk minden csábításának ellentmond, csak megszülhesse kicsinyke babáját. De az ég nem küldött vissza megbocsátó jelet, hogy kéréseteknek eleget teszek, inkább megdördült, mint eső előtt. Akkor az asszony azt mondta, legyen belőle pap és ne lehessenek ekként öregségemre unokáim, s ő se kaphassa meg a szerelem boldogságát. Az ég, persze, a görög és rögvest megenyhült, az istenek örültek a felajánlott csemegének, s néhány hónap múlva az asszony egészséges gyermeknek adott életet. A kislányt, mert oly sokat kellett kiállnia benti élete során, s mégis épen jött a világra, hősiességéről Hérónak nevezték.

Boldogan éltek ezután, ahogy a görögök tudtak boldogan élni, mikor aztán eljött az idő, hogy Aphrodité templomába papnőket kerestek. Azon a szomorú napon az elmondta Hérónak a fogadalmát, s keserves sírások közepette a templomomba vezette a lányt.

Különösek voltak a görög templomok – mondta az öreg, mondta a velenceiben a régi kép. – Rengeteg oszlop volt bennük összevissza, s az ablakok és nyílások is olyan különösen voltak kialakítva, azt mondják azért, hogy Érosz nyilai ne tudhassanak eltalálni egyetlen papnőt se. A szerelem bajkeverője hiába vadászgatott arrafelé, hát a nyilak mindig nekiütődtek egy nagydarab kőoszlopnak, s céljukat vesztve hullottak a földre.

De amikor Aphrodité nagy évi ünnepsége volt, a papnők sem rejtezhettek oszlopaik mögé, s Érosznak sem kellett kintről lövöldöznie, nyugodtan besurranhatott az ünneplő sokaság között. Ez alkalommal is így történt. Héró, amikor ment végig a templomtermen, olyan gyönyörű volt, hogy talán az istennő arcát is elhomályosította volna, ha nem lett volna láthatatlan.

Leandrosz, az abidoszi ifjú is ott állt a tömegben és elkáprázva leste a lányt, aztán egy oszlop takarásában magához húzta:

– Gyönyörű vagy Héró, szebb, mint az istenek, szebb, mint a tenger csillogása. Szeretlek. Ha enyém leszel, mindenem neked adom, a szemem, a szájam, a karom, a lábam, a vesém, a májam, és tiéd lehet a szívem is – mondta a velenceiben a nagyapa meséjét megsarkantyúzva a képzelet.

– Leandrosz, oly forrók a szavaid, hogy a kősziklák vízzé válnának tőle, Leandrosz, a te szavaid bűnre visznek engem. Holott én nem lehetek a tiéd sohasem.

– Ha színleg nem, hát titokban légy a hitvesem, mert nem élhetek nélküled, mert mindörökké a tiéd vagyok.

– Csak éjszaka láthatnál, szerelmem, csak az éj leple alatt jöhetnél hozzám, de hogyan is juthat valaki egy éj során Abidoszból Szésztoszba...

– A tengert átszelem érted – válaszolta Leandrosz. – Mikor leesik az este, s mindent befed a sötét, te menj a templom tornyába és gyújts fáklyát. Én ezt a fáklyát fogom követni, s elérlek majd minden este.

Úgy lett, ahogyan Leandrosz mondta. Mindennap, amikor beállt a sötét, lement a partra, s várta, hogy kigyulladjon a fáklyafény, s amikor a tenger felett a világ átcsillogott, ő levetette ruháit, a fejére kötötte, s átúszta a tengervizet.

Ekként volt ez a nyár minden napján és a koraősz napjain is. Amikor a hideg évvége jött, a szél erősen mardosott bele a tengerbe és a víz is áthidegült, Héró nem tudott lemondani a szerelemről. Ezen az első hideg-szeles napon is fényt gyújtott a toronyban, az ifjú pedig belevetette magát a halhideg vízbe, s úszott át, ahogyan máskor is. Nézte a fényt, a láng jobbra-balra rángatózott, gyerünk, gyerünk – mondta magának, s nekierősített, most megint fölnézett, s a fényt immár nem látta, a huzat kicsavarta a fáklyából a lángot, vaksötétbe hullott a túlpart. A víz egyre vadabbul rázta fedelét, a hullámok embernagyra nőttek. Leandrosz erővel lökte magát előre, de a víz és a szél örökösen ellene dolgozott. A szoros maradék harmadát már élettelenül tette meg. A diadalittas hullámok másnap reggel vetették ki testét a partra, éppen a templom alatt, ahol a lány még mindig az ablakban állt. Nézte a vizet, látta a sötét csomagot, amit kivetett, látta a kezeket és a lábakat, s valamit az arcból is látni vélt, s akkor mondta, most odarohan, mert az ott az ő Leandrosza, hogy neki mellette kell lennie, de most nem használta a lépcsőket, nagyobb volt annál a sietség, az ablakon vetette ki magát, s halálra zúzva érte el a földet.

A velencei mindezt elmesélte magában, végig a legapróbb részletekig. Éppen látta a sziklát is, ami alatt a két szerelmes egymásra talált. A sziklákon szétmorzsolt testek vére és bőre egymásra ragadt, nem lehetett kiolvasni, melyik volt Héró és melyik Leandrosz. A görög istenek szolgái itt vakarták őket össze, hogy gazdáik birodalmába szállítsák testüket.

* * *

Míg a velencei gondolataiban a legendák szerelmesei hullottak darabokra, a tenger fenekére és oldalára valódi testek voltak odakenve, csontok és húsevő halaktól megcibált testek. A víz olyan volt, mint egy hatalmas temető, amibe élve hullanak bele a népek, hogy a mélyre csurogva a tengeri szörnyek asztalára pottyanjanak. Tengerészek és kereskedők, zarándokok és utazók, messzi földekről érkezők, s a közeli városok lakói hevernek besózva a víztől, mint a disznósonkák.

Végigjárni egy utat, főként oly hatalmasat, ami tengereket köt össze, szinte lehetetlenség volt egyvégtéből. Mert elindult egy tengerész Velencéből, és mielőtt becsorgott volna a Hellészpontosz szorosába egy hatalmas vihar a vízmélyre fordította a gályát, áruval, tengerésszel, szolgákkal együtt. Aztán jött a következő, az átsiklott a szoroson, de alighogy a sziklák közé ért, egy rejtett öbölből kalózok kerültek elé váratlanul, puskák sem voltak töltve, robbanóbombák sehol, csak az áru és a védtelen emberek. A kereskedő szeme láttára rabolták el minden vagyonát, aztán meg a szeme látását is, az életével együtt, ami amúgy sem ért volna egy fabatkát sem vagyon nélkül. Jött végül a harmadik, na annak sikerült megúsznia a vihart, meg a kalózokat is, rendben elért Sztambulig és tovább egészen a tatár kán birodalmáig. Bahcsiszerájban, a tatár fővárosban hatszoros haszonnal adott túl az árun, vásárolt prémeket, meg fűszereket, amiket hazatérve megint csak hatszoros áron adott el, s ekként tizenkétszeres hasznot hozott neki az út.

Messziről nézve persze ez az út nem látszott így darabjaiban, hanem éppenséggel egy folyamatos csík volt, mint a térképen megrajzolt hajóutak. Amikor az egek gazdája kikukkantott palotája ablakán, csak azt látta, hát ott megy még mindig a velencei. Hogy ez esetleg nem ugyanaz a velencei volt, mint korábban, az neki egyáltalán nem tűnt föl, mert onnét nem látszott, hogy ennek nagy horgas orra van, annak meg pont kicsi volt, meg van szakálla és bibircsók is akad a szája mellett, vagy a ruhája teljesen más, mint a korábbinak, és a magassága is, meg a feje hossza, a szeme színe... Neki mindaz, ami közelről nézve különbözőségnek tűnt, az teljesen egyforma volt. Lehet, hogy éppen emiatt volt annyira megelégedve a dolgokkal, mert bármikor ellenőrizte birodalmát, mindig minden rendben működött, ami megszakadt unos-untalan folytatásra talált. Néha, amikor messzi körutazást tett, hogy megszemlélje a távoli csillagvilágok életét, bizony a föld is olyanná vált számára, mint a velencei hajós, nem vette észre, ha valaki kicserélte, mert éppen ott megvolt minden része, forgott, meg népesült, ahogyan kellett.

– De sokan meghaltak miattad, velencei – frecsegte Alexandria kikötőjében a szerzetes, kis rézserpenyőt lebegtetett a kezében, pénzt akart, hogy fizessenek neki és nyerjenek üdvözülést.

– Mindenki a maga életétől pusztul, nyomorult! – vágott vissza a velencei, s egy tompa fényű pénzdarabot pottyantott a serpenyőbe.

– Elbújsz, mikor jön és másokat kaszabol le, akiket megtalál – krepegett a koldus, szemével hol a kereskedőt nézte, hol az alamizsnát.

– Nem én vagyok a sorsom kormányosa – mondta elmenőben a férfi –, csak egy hajót irányítok a vizeken.

A kolduló szerzetes tovább morgott, hogy a gazdagok mind fertőzöttek a gazdagságtól, s hatalmas házakat építenek, hogy elbujdokoljanak a végzet elől, és másokat fizetnek meg, hogy legyenek ők a csalik, ha jön a pusztító, akkor ők kerüljenek a halál karmaiba, de nem úszhatják meg, senki nem úszhatja meg, mert olyan az egész, mint átszelni a tengert: egy darabig bírja mindenki erővel, sokan, órákig és napokig, de végül mindahány belepusztul a vízbe, s akkor mit számít az, hogy mennyivel bírta tovább. Megúszni a tengert nem lehet.

Állt az elrongyosodott ember a kikötőben, s nem bírta abbahagyni a méregtől ázott szavakat, hogy a gazdagnak nemhogy a mennyek kapuján nem lehet bejutnia, mert teve – röhögött és elkurjantotta magát:

– Velencei teve, nem jutsz be a mennyek kapuján, de még a poklok kapuján se, mert teve vagy – röhögött megint –, a lelked a levegőbe fog peregni, ahol nincsen semmi, nem leszel se angyal, se poklok tölteléke, nem leszek csak semmi.

A velencei már messze járt, mikor a koldus elcsöndesedett. Nézegette a pénzt, látta, mennyire kevés, de egy kis kancsónyira mégis elégnek látszott. Kullogott át a kikötő túlfelére, ahol az ivó volt, nem beszélt már, csak hangosan zurbolta szájában a nyálat, olyan hangja volt, mintha mocskokat sorolt volna: picsa, fos, picsa, fos – ilyenféléket, s két mocskolás között előbbre nyomta valamelyik lábát, ez volt nála a menés. Tán egy újabb hajó is kikötött, mire elérte a hasadékszerű ajtót.

A hajó siklott át a tengereket összekötő szoroson. Mário folyamatos védelmet szervezett, ha valahol kalózok tűnnének föl, ne érhesse őket váratlanul, hiszen a bujtató öblök egymást követték, s minden hajós tudta, itt átverekednie magát, valódi hőscselekedet. Puskások álltak lesben és a gyújtóbombák is kéznél, kémlelték a partszegélyt, de csak állatok látszottak a naptól áthevített kőormokon. Semmi nem beszélt veszélyről, bár tudták, a biztonság pillanata rejti a legkegyetlenebb pusztulást, mert ha pusztulás van,

már nem lehet pusztulás, mert az maga a pusztulás.

Amikor a mór kereskedő lányát vitték házasodni a törökhöz, ki gondolt volna bajságra. A dereglye úszott nagy vidáman befelé a szorosba, tengernyi volt a vigalom, házasság és lakodalom, mulatozás hatalmas eszem-iszom, munkátlan napok. Énekeltek mindahányan, a hajósok és a násznép is egyaránt. Ilyenkor nincs különbség vendég és vendég között, csak a menyasszony van, meg a többi, aki még benne van a boldog vigalomban. S már látszott is, miként megbeszélték, hogy érkezik a vőlegény, de micsoda szépséges hajója volt neki, nagy oroszlános zászló rajta, meg rengeteg legénység sürgött-forgott. Kiabáltak is a hajóról:

– Isten hozott, Engedinem! Isten hozott, Sztambul hős fia! Hozzuk neked a mórok tulipánját, az aranypaloták gyémántját! – záporoztak a dicséretek, melyek inkább az alkalmat, mintsem a vőlegényt vagy a menyasszonyt jellemezték. A két hajó pedig rendesen közeledett, hogy kis hidat verjenek a fedélzetek között és az ifjú pár egymásra leljen.

A kapcsoshíd még rendben volt. Ahogy kellett, megfogta a dereglyét, ám a vőlegénnyel, meg a kíséretével akadtak bajok, mert nem úgy mutatkoztak, mint rendes muzulmán hitű törökök, hanem inkább látszottak a Krisztus bérnönceinek, akik minden muzulmánt képesek lettek volna elpusztítani, ha bírták volna hittel. A vidám kompánia legnagyobb döbbenésére a hídra keresztény martalócok ugrottak, s elfojtották a nótázást, meg a vidámságot. Mint a zöldséget a levesbe, úgy vagdalták bele a kíséretet a tengerbe, utolsóként az örömapát, meg az örömanyát, a lányt megóvták, ágyasnak bizonyára. Gyorsan átpakolták a kincseket saját hajójukra, a dereglyét elsüllyesztették és eliszkoltak a helyszínről.

Fél napra rá, hogy a keresztény martalócok elfogták a mór tündért, érkezett a megbeszélt helyre Engedinem, a sztambuli kereskedő. Vizslatta a vizet, messzire nézett és nem látott semmi hajót, holott már éppen azoknál a szikláknál volt, ahol megbeszélték a találkát. Embereit utasította a megállásra. Horgony szaladt le kötéllel a mélybe, s a parthoz közel, de jól láthatóan ácsorgott a vőlegény bárkája. A török nézte a vizet, a tengerfedél kemény volt és csillogó. Nézte órákon át, hogy feltűnik-e a felékített gálya. Nézte addig, míg belekeményedett a szemöbölbe a víz, s immár nem pusztán a tenger volt márvány – miként a görögök már az idők előtt elnevezték –, hanem a szem is, és márvány lett végül a szív, mikor megtudta a férfi, hogy hiába várakozik.

A szem, az erek és a szív kamrái, akár a palota termei, melyet a tatár császár épített gyönyörű hitvesének, olyan volt. Hosszú-hosszú folyosók, hatalmas csillogó páncélszobák, számolni sem lehetett hány, szinte életig tartó út volt, hogy eljusson valaki a lányhoz, aki a legbelső burokba volt zárva, s olyanná lett a kövek hidegében, mint a márvány.

Engedinem évekkel később tudta meg, hogy mi történt valójában a márványtenger derekán. Egy velencei hajós vetődött hozzá, aki a teremtő atya szemében nem volt más, mint az a velencei, aki rendben folytatja korábban megkezdett útját. Ez a vendég mesélte el, néhány éve miféle isteni szerencsével menekült meg a pusztulástól.

– A mór kalózok váratlanul támadtak meg bennünket – kezdte a tengerész –, szinte észre sem vettük, már fent voltak a fedélzeten és mindenkit halva szórtak bele a tengerbe, alig bírtunk páran elmenekülni. Egy közeli szigetre vetett bennünket a tenger, ahol már mások is voltak, akikkel hasonlóképpen elbánt a mór fenevad. Volt közöttünk egy portugál is, Fernando de Parda, aki elhatározta, hogy bármi áron, de visszaszerzi mindannyiónk vagyonát és becsületét, neki már mindegy, vissza a városba nem mehet, hiszen hitelezői amúgy is halálba küldenék. Akadtak még hasonló helyzetben lévők, meg kalandra és rablásra vágyók, néhányan megmentett pénzüket adták a vállalkozáshoz. Hamarosan egy ötven fős csapat állt össze és egy hajót is sikerült bérelni.

Belevezettük hajónkat a tengerbe, hogy mindenfelé kutathassuk a mór kalózt, készenlétben bármely pillanatban a harcra, amikor egy furcsán felcicomázott bárka tűnt föl és éppen felénk úszott. A portugál rögvest parancsot adott a felkészülésre. A bárka közeledett és hallottuk, hogy mórok énekelnek rajta nagy vidáman. Fernando azt mondta, ekként akarnak lépre csalni bennünket, de amit egyszer elvétettünk, másodszor nem tehetjük meg. A vidám kompániában bennszakadt az ének, elakadt nyelvvel, résen hagyott szájjal pottyantak bele a tengervízbe, megvágott nyakereiktől átvörösödött a hajót kerítő víz.

– Mikor vettétek észre, hogy tévedtetek, s nem a mór rabló, hanem a becsületes népek veresítik át a tengert? – kérdezte a török.

– Fernando hamar észlelte a tévedést és parancsot is adott, hogy maradjon abba a mészárlás, de mire minden mozdulat meg bírt állni, már csak a lány maradt életben, ha életnek lehet nevezni a léleknek azt a felbolydulását, amit szemeiből kiolvashattunk. Később Fernando azt mondta, s a többiek is így gondolták, nem mi voltunk a hiba elkövetői, hanem a mór, aki megrabolt minket, s akire vadászva estünk tévedésbe és bántalmaztuk az ártatlanokat. Végül is – mondta Fernando – az ártatlanokat is a mór bántalmazta, holott mindannyian tudjuk, ha a mór találkozott volna ezzel a bárkával, utasait semmiképpen sem bántotta volna, pénzüket nem rabolta volna el, sőt ivott volna a menyasszony egészségére és egy zacskó arannyal segítette volna az esküvőt. Ugyanakkor, ha a mór nem tesz minket földönfutóvá és bosszúállóvá, akkor mi sem bántalmaztuk volna a vidám násznépet, hanem koccintottunk volna velük és ajándékul egy zacskó aranyat is adtunk volna nekik.

Engedinembe belehasított a fájdalom, valamely márványterem összeomlott, s a lepergő szilánkok fájdalmas szúrással rontottak neki a szívnek és a belső szerveknek. Bosszút fohászolt le az égből, félelmetes kínzásokat Fernandóra és minden portugálra, meg velenceire, de az ég gazdája nem látott semmi olyat, ami bosszúra serkentette volna. Neki megint ott úszott a mór kereskedő lánya egy bárkán a márványtengeren, ahogyan a velencei is ugyanaz a velencei volt, mint korábban, pedig lehet, már rég lecserélték Alexandriában, vagy a szoros bejáratánál, vagy Bahcsiszerájban, valahol út közben. Így aztán a bosszú, mindig csak a török bosszúja maradt, ahogyan minden büntetés is csak az ember büntetése maradt, és nem eredt az égből.

A velencei hajója baj nélkül átjutott a márványos tengeren, befutott a Sztambuli öbölbe. Hét felé járt, a nap még a szemhatár végén guggolt, mintha éppen most pisálná minden eljövendő hajósoknak a tengert, hamarosan persze csak a vízfolt marad utána, meg némi csillogás a vízfedélen, aztán annyi sem. A kikötőbe futni ilyenkor öngyilkosság, az árusok és kereskedők már mind hazavonultak, csak a bajtévők, rablók és tolvajok ólálkodnak a parton, hogy rakománnyal telt hajókat fosztogassanak. Mário a kikötő szegélyétől néhány mérföldnyi messzeségben vettetett horgonyt. Az éjszakát ott töltik, s a korareggeli órákban futnak majd be a kikötőbe.

* * *

Negyven éve még császárnők és császári szolgahad hömpölygött a városban, s minden úgy meg volt buggyantva kincsekkel, hogy a várost nyugodt szívvel nevezhették az utazók kincses szelencének, ékköves doboznak. Ha kimondták a világ bármely pontján: Bizánc, az embereknek rögtön kerekre tágult a szemük, és résnyire szakadt a szájuk, mert ahogyan a savanykás gyümölcsök látványa, mint a forrás, szakasztja ki a szájból a nyálat, úgy indított mesés gondolatokat a Bizánc szó. A szemek mögött a kincseskamrák növekedtek, egészen a homloktól a tarkóig, a nyaktetőtől a fejbúbig, és tovább mindenféle messzeegekig, ameddig a képzelet el bír még poroszkálni, ki a világok fogságából, már a legmesszibb csillagot is elhagyja, s már a legmesszibb csillagok utolsó csillagfényét is el, és kilóg a bele a fáradtságtól, meg kilóg a nyelve is, egészen a képzelete elejéig lóg a képzeletnek a nyelve, már teljesen visszalóg a valóságig, oda az embernek a lábáig, már ennyire messzire jár, de a kincsek még mindig ott szegőzik az útját. Ha valaki bejelentette:

– Édesapám, elmegyek szerencsét próbálni!

– Menj csak, menj csak, fiam! – mondta az apa, mert jól tudta, hogy otthon legfennebb szerencsétlenséget lehet próbálni.

– De kincsvárosba megyek, apám, Bizáncba.

– Bizáncba – ámult az apa –, jaj, fiam, mivé leszel ott! – szomorodott el az apa, mert látta a fiát, amint valami ékes nyaklánc formájában keveredik vissza szülőházájába.

Mert bizony úgy gondolták, főként az egyszerű népek, hogy Bizánc olyan, mint valami kincsgyár: egyik oldalán bemennek a szegénylegények szerencsét próbálni, a másik oldalon aranylánccként jönnek ki. Sokszor mondták, mikor valaki király koronáját meglátták, hogy na, nézd, ott van a Kis Laci, meg máskor, hogy az ott a Pusztai Jóska.

Ötven éve még Bizánc volt a kincsváros, mert minden időkben valahol a világon van egy kincsváros, de ha valaki azt magának akarja megszerezni, a kincsvárosból hamarosan semmi nem lesz, vagy csak a semmi lesz, ahogyan ez megtörtént Xanaduval, megtörtént Bizánccal és megtörténik majd Velencével is. Nevezhetik akár királynőnek, a világok ékkövének, kezil elmetnek, aranyalmának vagy dzsigedilennek, a szív gyönyörűségének, mikor a foglalók lába a belső járatokra toppant: kincs, mintha nem is lett volna. Sem a pincékben, sem a templomok tornyában nem lelni még egy vaspetákot sem, nemhogy hatalmas gyöngyöket, mázsányi aranyakat.

A törökök 1453-ban rontottak neki a kincseknek, bár sok időt somfordáltak már a falak körül, s minden Császár ömlesztette a pénzt a szultánnak, hogy ne támadjon, holott minden pénzzel még inkább a támadást szolgálta, hiszen a szultán újabb és újabb regimenteket szervezett a bizánci kincsekből.

1451-ben második Mohamed került a török trónra, aki nevét a prófétáról kapta, és minden keresztény tudta róla, hogy sohasem kerülhet be a mennyek birodalmába, mert oda egy Mohamedet nem enged be a világot kormányzó atya. Persze minderről Mohamed tudomást sem akart venni: mit nekem kersztények, mint nekem kersztény isten, ha ott hely nincsen, lesz nekem a saját istenemnél, Allahnál, akinek még a neve is olyan hívogató, volt is róla kicsi mondóka, Allaknál, ellaknál. Szóval Mohamed nem pályázott a keresztény üdvözülésre, annál inkább XII. Konstantin városára. Szíve szerint uralkodása másnapján lerohanta volna, ha nem lett volna oly sok ellensége a szultáni udvarban, ha nem lázongtak volna ellene birodalmán belül és kívül a népek. Elsőként hát hatalomszilárdításba fogott, ami a törököknél nem jelentett mást, mint az ellenfeleket átvitették szabjáik élén a túlvilágra. Alig kellett egy év, s már oly biztonsággal állt a trón, mint egy hatalmas kőmeredély.

– Na – mondta magában Mohamed –, most aztán jöhet a kincstár.

Hatalmas seregét visszahívta Ázsiából, odacsődítette a város köré, szárazon és vizen, mindenütt török hátán török. De egyre csak dagadt a had, végül saját bugyrából szinte kirepedt, s elkezdett a város felé közeledni, szárazon és vizen is. A városban szétfutott a rémes hír: támad a török, s támadott valóságosan, hiábavaló bármiféle keresztényi hősiesség, megállítani nem lehetett őket, mert a sokaság elrekesztett minden visszautat, csak jöttek, a halottak halma növekedett a városfalak alatt, s napok múltán már azokon lépdeltek föl a támadók, olyan volt, mintha lépcsőket emeltek volna a jobb bejutás érdekében. Néhányan még hoztak ostromlétrákat, végül azonban csak úgy pusztán fegyveres voltukban pattantak a bástyafokokra, s a terveknek megfelelően május végére elfoglalták a várost.

Három napig fosztogattak a városba tóduló török katonák. Mindent vittek: aranyat, kincset, élelmiszert, embert. Hatvanezret vágtak le a városlakók közül, s hatvanezret vetettek fogságba. A kincsesváros ezalatt a három nap alatt romjaiba pusztult. Nem maradt ép ház, sértetlen épület, romok és halottak mindenfelé. Mohamed a harmadik napon állította le a fosztogatást, s a maradék népségnek megkegyelmezett, az utcákról eltakaríttatta a törmelékeket, törökre építtette a templomokat. Most, negyven évvel az ostrom után, a város olyan volt, mintha örökösen a törökök lakták volna, messzire villogtak a tornyok félholdjai, s a kikötő, a piac, az utcák forgataga, akárha színes festékkel locsolták volna össze az egész várost. S ha most érkezett valaki, hogy szerencsét próbáljon, s ekként lépett be a város száján, a hátsó fertályon nem kincses ifjúként jutott ki, hanem turbános, véresszemű janicsárként, akit a török szultán hajtott neki keresztény világunknak.

A hajnali nap hátulról kapta el a tetőket, épületeket vázlatolt a kikötő vizére. A part már töltve volt emberrel, súlyok alatt görnyedezve rakodtak ki és be. A velencei kémlelte a kikötőt. Már megint megállni itt, de minek – gondolta magában –, idő és pénzvesztés. Szíve szerint elkerülte volna a találkozást Engedinemmel, a törökkel, aki nemcsak pénzt csapol az érkezőktől, hanem a fizetés pillanatában átkokat olvas a fejükre. De a találkozás elkerülhetetlen volt. Csak úgy juthat a tatár kán birodalmába, ha Engedinem papírt ad neki, csak azzal hajózhat át a márványos vízről a fekete tengerre. A pénz, amit lefizet, persze bőségesen megtérül a tatároknál, csak az átkok sorsa kiismerhetetlen, hogy hová jutnak, mivé lesznek, s hová jut és mivé lesz, aki magában hordozza őket.

A parton szolga várakozott a velenceire. Együtt indultak a kikötői forgatagból bele az utcák szorosába, keresztül az árusok zsivaján, át az asztalokon felkupacolt áruk szorosán. Lassan verekedték előre magukat. Egy óra is eltelt, mire a Szulemanie dzsámi alatti palotához értek. A szolga termeken irányította keresztül az érkezőt. Magabiztosan nyitott ajtót és zárt, a labirintus rendje bele volt vésve a szemébe. Nyolc ajtó, tíz kanyar, hét folyosó – a velencei már számolni sem bírta az utat, mikor az utolsó teremhez értek, ahol Engedinem alakja rajzolódott elé a lassú fényben. Meghajlás – ahogyan kell, a velencei kevéssé, a török mélyen. Párnákra heveredtek, szolgák értek oda éppen, hogy frissítőt kínáljanak.

– Megint a kánhoz? – kérdezte egykedvűen Engedinem.

– Selymet, brokátot viszek neki – válaszolta a velencei.

A török nem szólt, a csészéből kortyolt, hallgatott, ezt az utat ő tartotta a kezében, nélküle nemcsakhogy Bahcsiszerájba nem juthat kereskedő, de még a tenger feléig sem, még a Boszporuszon se hajózhat át. A szünetet követően törökül kiáltott ki az ajtón túlra. Hamarosan egy szolga tekercspapírt hozott, és írószerszámot. Engedinem mindig előre elkészíttette az áthaladási engedélyeket, s a kiadás pillanatában csak pecsétet kellett rátennie, a szarut ráfolyatta a lapra, aranykoronggal lyukat nyomott a közepébe.

– Száz arany – mondta végül, lassú mozdulatokkal hajtogatva a tekercset.

– Legutóbb ötven volt – szólt a velencei.

– Most száz – mondta a török és várta, hogy a velencei leszámolja a pénzt.

A kereskedő zacskókat szedegetett elő, és a párna elé számolta a fémkarikákat, egészen százig, a török összeseperte és átnyújtotta az engedélyt.

– Hogy van házad aranyalmája? – szólalt meg aztán és gúnyosan nevezett, mint aki valamit tud abból a nyomorúságból, amit a velencei élt. – Kezil Elmet – mondta újra és megnyomta a Kezilt, mintha csupáncsak arany lenne az asszony, egy hatalmas aranygömb, ami befészkeli magát a gyomorba és ott növekedik, akár egy daganat, addig nő, amíg szét nem feszíti a hasfalat, s akkor a férfi felhasad ágyéktól torokig. Úgy beszélt, mintha tudna mindet arról a hideg rögről, ami csontra fagyasztja a belső szerveket, amitől kihidegszik a láb és fázni kezd a kéz. Mint aki tudná, hogy ebben a fagyban van a velencei élete, s minden levegővétele már ehhez a van igazítva, s hogy hiába remeg tőle, mikor meleget érezne, elrohan onnét, mert retteg, hogy tócsára olvad, mert már jég volt, s csak amiatt maradt állva, mert a keményvíz állva tartja, s ha mindez kiolvadna belőle, úgy rogyna össze, mint egy földrehajított szőnyeg. A velencei ment ki a papírral a kezében, s a török csak mondta, hogy kezil elmet, és nagyobb lesz, ha hazatérsz a kincsek dombja. A férfi zavartan, az aranyat és a jeget húzva a testében fordult ki az épületből. Érezte, a jégdarab alatt ott lötyög már

valamennyi víz, s hogy a török tudja, ő már nem élhet másként, mert leolvad saját magáról, hogy hiába melengetik meg a bőrét, hiába folyatnak langyos nyálat a szájára, ő mezítelen testére jeges téglákat pakol, mintha láza volna, mintha betegség akarná porrá égetni.

Másnap reggel vitorlát bontott a velencei karavella. Kihajtott a kikötőből, hogy a Boszporuszon át a fekete vizű tengerre jusson és néhány nap múlva elérje a Krímet, ahol minden árut tisztes summáért a tatár kán udvarába szállítanak.

A krími tatárkikötőben a görög kereskedők és a baltával formázott prémvadászok forgataga helyett zavarodott tömeg kószált, ki karjaival a földet csapkodva jajveszékelt és zokogott, ki részegen óbégált, nehezen formálva a szavakat, hogy nincs jobb kán, mint a legjobb kán. A velencei hajó legénysége semmit sem értett a szokatlan látványból, gyanakodva szemlélték a fura bolygást.

– Mi van itt, mi ez a riadalom-vigalom? – kérdezték a kikötői népet az érkezők, ám válaszolni senki nem merészelt, tovább óbégattak, meg jajveszékeltek, csinálták, amit annak előtte. Miként az angyalok, akiket az úr ráállított valami feladatra, s azt végezték rendületlenül, egészen életük végéig, ha lett volna az életüknek vége. Aztán egy vénséges ember, akin látszott, nem félt, elmesélte, mi történt.

– A kán – mondta – most üli apja gyászszertartását.

– Nagy bánat ez, nagy ám – mondogatták a tengerészek.

– Meg – folytatta az öreg – most üli a lakodalmát is.

– Ejha! – csettintettek a tengerészek. – És ki lészen a boldog ara.

– Hát ez az – folytatta az öreg –, a boldog ara nem más, mint a kán anyja, akit már korábban teherbe ejtett, s ezt megtudta az apja, s el akarta vérfertőző fiát pusztítani, de a fiú megölte még jó időben az apát, s most hogy ne legyen híre mindennek, nem engedélyezi, hogy erről bárki is beszéljen.

– Áháááá, akár egy régi görög mesében, aháááá – estek volna ámulatba a tengerészek, de alighogy elmondta az öreg a történetet, máris fogdmegek keveredtek elő a házak közül, a vénembert elcipelték, megszállták a velencei hajóját, lefoglalták az árut, a velenceit meg lerángatták a hajóról. A férfi persze kiabált, hogy hagyják, mert ő becsületes kereskedő, örökösen híve a kánnak, de a marconák nem álltak el szándékuktól, a velenceit bezsuppolták egy szekérbe, s a palotába szállították. A terem, ahová bezárták, szinte sötét volt, szeme lassan kezdte felfogni az alakokat. A földön kupacok hevertek, szaladt egyikhez és másikhoz, aztán egyre vadabbul összevissza, mikor látta mindegyiknek el van metszve a torka, és kivágva a nyelve, s hogy élet már semelyikben sincsen. Főként kereskedők voltak, meg néhányan a helyiek közül, harcosok és vadászok. Rettenetesen elkezdett remegni, mert valamiképpen ez úgy nézett ki, mintha most bevégződne az élete, hogy kifolyatják ereiből az eljegesedett vért. Rettent félelem sodródott a fejében, mert ezt a hidegvért sem akarta kiadni magából. Minden porcikája remegett, s hullámokban rázkódás szaladt keresztül rajta. Öklődött, keserű epe buggyant a szájba. A fázást most nem érezte, csak a rettenetes félelmet, hogy kés metszi el a nyelvét, s aztán érzi a hideg, nyálkás acél érintését a nyakán. Mikor éppen pengébe szaladt a képzelete, felpattant az ajtó:

– Gyere velencei, vár téged a mi urunk!

Azt hitte, nem fognak mozdulni a lábai, hogy ott rögvest, még a végzés előtt végződik benne minden, de a láb mozogni kezdett. A haláltól rettegő a kántól rettegett és kivánszorgott a teremből, a csizmák talpa megmaradt a vérkövön és cuppanva szakadt el onnét. Ment, követte a szolgát a folyosókon, a márványok között, világnyi hosszú volt az út, holott csak egy palotában jártak. A kán elé érve földre vetette magát:

– Legyek bár a szolgád örökéletig, legyek a rabod minden időkig, csak az életemet mentsd meg – kiáltott eszement hangon, mint aki semmit nem tud arról, amit menteni akar.

A kán odalépett hozzá, s megemelte az arcát, belebámult a szemébe, a nedvességtől homályos szemtükörbe, ahol a rettenetben lehet most gyönyörködni:

– Te nem fogsz meghalni – mondta nyugodtan. – A kereskedőknek pusztulniuk kellett, mert azt mondták, megöltem apámat és nászra vittem anyámat, de te nem beszéltél, csak hallgattál. Én, a hős emlékű Kubla kán unokája, a krími tatárság császára, megöltem apámat, mielőtt ő ölt volna meg engemet. És a szívem sajog azidő óta, mert jó fiú voltam, szerető gyermeke apámnak. Nem hagyhattam, hogy anyám ekként özvegy maradjon, hisz még virágában van teste és lelke. Visszautasítottam a gyönyörű királylányok ajánlatát és minden fiatal test hívását, és feleségül vettem az anyámat. De nem hagyhatom, hogy ezért szó érje őt, hogy ezért beszédben bűnnel vádolják, s megtiltottam a beszédet felőle. Aki parancsomat megszegi, halállal hal miatta, s a te kereskedőtársaid beszéltek. Mindenütt meghallja az én fülem, ha megsértik akaratomat. De te nem beszéltél. Eredj vissza a hajódra, az árut hozasd elébem, mint máskor, s hirdesd mindenfelé, a kán nem ellensége az itáliai kereskedőknek.

A férfiről kövek gurultak arrébb, akárha nem is lett volna teste, úgy haladt a kikötő felé, észre sem vette a kilométereket, mint valami tollpihe hullott a fedélzetre. Máriónak azonnal parancsot adott a rakodásra, ő pedig a kabinetbe zárkózott, hogy ott várja be, amíg visszatér: a súly a testbe.

* * *

Mint korábban mindig, a velencei most is busás haszonnal adott túl a posztókon és fűszereken, s a befolyt jövedelemből gyapjút és bőröket vásárolt, amit az északi pásztorok cipeltek le a fenti pusztákról, pont arra az időre, amikor a velenceinek vásárolnia kellett. Érteni sem lehetett, hogy a fertelmetes távolságokra hogyan juthatott el a hír, hogy most vásárolunk bőröket, hogyan értesítették egymást a pásztorok és vadászok azon a fenenagy pusztán, ahol a huhogás, a fütyülés, meg mindenféle állathangok voltak a kapcsolattartás módozatai. Ilyenkor – gondolták az utazók – az egész puszta hangba borul, kilombosodik a levegő, akár a tavaszi fák, s a puszta légterét megtöltő huhogás egymáshoz ragacsozza a vadászokat, valami nyúlósszerű ragasztóval, ami rugóként húzza őket a hangforrás felé, és tovább annak a hangforrás hangforrásának irányában, és tovább egészen a krími partokig, ahol leszámolták a rakodó part kövén a bőröket, vartyogtak hozzá saját nyelvükön, a kereskedő segédei megpaskolták a vállukat, azok megint mondtak ilyet:

– Koveszti marok – és számoltak tovább.

– Kovász bizony, az lesz neked kenyérre, nekem meg aranyból lesz egy nagy marékkal érte – röhögtek a velenceiek.

Amikor megtelt a hajó, vitorlát bontottak gyorsan, nehogy a vadászemberek egymáshoz kovászolódjanak, s kifundálják, hogy ők többet is kaphattak volna a bőrökért, mert nemcsak a velencei hajósok dobják kockára az életüket, hanem ők is, akik az állatokkal kelnek birokra, meg a nyomorúságos éghajlattal, a hideggel, a hófergetegekkel. De a karavella ripsz-ropsz kiperdült a kikötőből, elhagyva a tatárok veszélyét és a vadászok mérgét.

A bamba arcú pusztai népség lezöttyent a rakodópart kövére, a nyári melegtől átforrósodott kő, melengette a farukat. Markolászták a pénzeket, csillogtatták a napfényben. Hát ez kicsiben – mondta az egyik – olyan, mint nap. Olyan bizony – helyeselt a másik. Aztán hallgattak tovább, villóztatták a pénzt a fényben, s bámulták, amint elúszik a velencei hajója, egyre apróbb pont volt a láthatáron, majd semmi. Semmi lett a velencei – gondolták magukban, a pénz meg itt maradt valaminek. Otthon majd tapsikolni fog örömében az asszony, megoldja derékövét, meg az enyémet is. Gondolták ott a kövön ülve, s a nagy fazék fejekben szerelmet forralt a kisnap.

A hajóról nézve lassan ponttá zsugorodott a kikötő, meg a pusztai népek, aztán teljesen elkenődtek a szem elől, semmivé lettek, s az a kis pénz, ami a markukba ragadt, szinte nem is hiányzott.

Sietett a karavella, hisz már majd beleértek az augusztusba, s pihenőkkel nyolcvan nap is volt az út, szeptembere végére pedig haza kellett érnie. A téli tengert kockázatos járni. Nincs az a kalóz, nincs az a török gazember hajóhad, ami nagyobb veszélyt jelentene a kereskedőkre, mint a téli hónapok. Ki merészelne ekkora kockázattal hajóra szállni. Siklott a fekete vizen a hajótest, közé a Boszporusz szorosának, ahol két vár őrizte az átjárást: fölül Rumili Hisszár, alul Anatoli Hisszár, mintha egy fenevad fogazata közé futna az eltévedt állat. Ágyúk lógtak ki a bástyafokokról, amit a Hispániából elűzött zsidó mesteremberek felügyeletével öntöttek Sztambul iparosai. Odvas, rothadó fogaknak látszottak, amiből bármikor eleredhet a vér, amiből tömítést lök kifelé a feszítő folyadék és rázúdítja a szájperemen vergelődő utazókra, mert nekiverte a hajó a hullámokat az érzékeny partbőrnek, és fájni kezdett tőle a száj és a fogazat.

– Szóval fájást okozol, nyomorult – kiáltották a bástyafokok őrei – szóval felpaprikázol engemet, na most meglátod miféle jutalom fog tégedet örök utadra lendíteni.

És rögvest hallani ilyenkor a robajt, a dördülést a két Hisszár, mintha visszhangoznának, de mégsem, hanem innen is, onnan is záporoznak a lövedékek.

Egyetlen fájdalomcsillapítás érvényes az ágyúkkal fogazott Boszporuszon, az Engedinem-féle tekercs, ami szabadjárást nyújtott minden utazónak, mert a fizetség el volt már jó előre rendezve.

Keveseknek volt mersze ezt a feketevízi járást megtenni. A törökváros úgy védte a kereskedést itt, mint egy éhezésre veszett állat a koncot. Mert az is volt a Fekete-tenger vidéke. Ez volt a város éhének csillapítója, hús és gabona innét jött, s méltatlan kezek ezekhez az utakhoz, még a térképen sem nyúlhattak, nemhogy a valóságban.

Engednem bosszúja tette lehetővé, hogy néhányan mégis átjussanak a záron, hogy néhányan megrakhassák hajójukat áruval, majd a zsebüket busás haszonnal, hogy láthassa ezeket, amint a kincs semmivé teszi a szívüket, amint olyanokká lesznek, mint az ő szívének kamrái: hidegekké és üresekké. Hogy a szívben legyen egy hatalmas palota csupa márványtermekkel, csupa aranyakkal felékítve, s legyen az olyan óriási, hogy a mélyén megbújó melegséghez, az egyetlen kicsinyke kályhához soha ne érhessen oda a palota őre, s ha mégis odaér, addigra minden hidegüljön át, fagyjon halálra.

Ötven nap oda, nyolcvan nap vissza. Aki nem járta a tengereket, nem érthette, hogy ugyanaz a táv miképpen lehet nagyobb vissza, mint oda. Holott centiről centire megegyezett minden, mégis vagy harminc nap a különbség. Ha egy sztambuli odakiáltott volna egy velenceinek: Gyere ide velencei, akkor a velencei nem mondhatta azt, hogy gyere te, neked annyi ide, mint nekem oda. Bár tényleg annyi volt, mégsem volt annyi, hanem ami annyi volt oda, az vissza annyi volt, csak sokkal több. Néha a törökök gyanakodtak, hogy azért nem mondana egy velencei ilyet, mert nem akarja, hogy odadugják a képüket Velencébe, nemhogy Velencébe, de még Dalmáciába se. Pedig ez csak a törökök túlzott érzékenységével volt magyarázható. Mert igaz, hogy egyetlen velencei se kívánt egyetlen törököt sem Dalmáciában, pláne nem Velencében, de amikor azt mondták, inkább mi megyünk innét Velencéből, az azért volt, mert tényleg volt az ugyanannyi távolság között pont egy hónapnyi különbség. Egyes velenceiek persze azt állították, hogy más velenceiek, akik különben titkon Velence elveszejtői, odakiáltottak a törököknek: Nektek annyi ide, mint nekünk oda, s hogy a törökök ezt el is hitték, s örültek, hogy emberszámba veszik őket a velenceiek, bár egyetlen török se vett soha emberszámba egy velenceit, se pártost, se pártütőt. Szóval felkerekedtek akkor a törökök a hívás szerint és elindultak. Indult az óra, s lejárt az idő, s mit ad isten, alig jutottak el Zeng városáig. A hajók tele voltak rakva kicsi kis csónakokkal, hogy majd tudjanak Velencében közlekedni, mert sokat hallottak a folyékony utcákról. Kikötöttek Zengben, lepakolták a csónakokat, s elkezdtek a part felé evezni. Sok színes török – nagyon szépen mutattak a kék tengervizen. A gyerekek bámészolták őket, s kiabáltak: Anyám, Apám, kivirágzott a tenger.

A törökök meg túlérték a tengert, akartak továbbevezni, hát nekiütődtek a partszegélynek:

– No! – mondogatták, és rántottak az evezőkön, de a csónak megint nekiverődött a partnak. – No!

– Ali – kiabált a török kapitány –, emeljétek a magasabb vízre a csónakokat, s ott ússzunk tovább.

A törökök kicipelték a vízből a csónakokat, föl egészen a partkőre, s ott lezöttyentették, s ahogy lehelyezték, a csónak rögvest eldőlt. Egyenesbe állították, de nem akart semmi módon belesüppedni az utcába, megint eldőlt. Akkor a kapitány parancsára köteleket kötöttek a csónakokra, s húzni kezdték végig az utcákon, de a kövezet se itt, se ott nem fogadta be a hajókat. A zengiek meg annyira elképedtek, hogy nemhogy egy csatakiáltás, de még egy nyekkenés sem hagyta el a torkukat.

– Én tudtam – mondta az egyik török, nagyokat nyögve a kötél alatt –, hogy nincsenek folyékony utcák. Megint túljártak az eszünkön azok a rohadék kalmárok.

Iszonyatos sistergéssel csúsztak a csónakok a kövön. A helyi népség bedugta a fülét, mert nem akarta, hogy beszakadjon a füldob. A törökök meg lesték ezeket a fura helyi embereket, akiknek a füléből nő ki a kezük, s immáron meggyőződtek, hogy a keresztény népség nemcsakhogy haszonleső, csalárd és gonosz fajzat, de bizonyos egyedei nem hasonlíthatók általában sem külsejüket tekintve a daliás muzulmán emberekhez.

Ekként a velencei férfi hajója a visszafelé hosszított utat járta, sok helyütt ellenséges partszakaszok mellett. A hajó mikor elhagyta a Hellészpontoszt, s kijutott a szorosból az Arkhipelágosz szigetei között járt. Ahogyan a hajózás könyvében írva volt, szigetről szigetre haladt, hol itt, hol ott megállva egy-egy éjszakára, hogy a hajót föltölthesse élelemmel, a tengerészeket pedig pálinkával. Kerkiránál csúszott át az Adriára, hogy itt a partot követve, árut, s ennek következtében a matrózok életét védve haladjon hazafelé.

A tenger most nem volt kincsesház, aranytallérok katlana, mint tavasszal. A víz hullámot sem vert, mély, sötét ábrázattal bámult vissza a napra, akár a felfényezett ébenfabútor. Csillogott, de mindenki látta rajta: ez most fekete. Nem lehetett aranyos színűnek nevezni, pedig a nap most világítja át leginkább az évben, pedig most kéne a legtöbb csillogást mutatnia. Talán úgy lenne – gondolkodott a kereskedő, ha már teljesen eltakarja aranyakkal az asszony hatalmas kék kendőjét, akkor az egész pont ilyen ébenfekete lesz, mintha fényes szurkot csorgatnának a sárga pénzekre. Lehet, már most is csupa szurok a szekrény, ahol őrzik, csupa megkeményedett fekete szurok? – gondolta, s próbált képzeletében rávilágítani a kendő kupacára, hogy van-e még ott valami fényesség. Kószált kicsit a velencei házban, szobáról szobára járt, megszemlélt mindent, a gyerekek éppen aludtak, legtöbbször aludtak, amikor látta őket, most is, amikor nem volt a valóságban, hanem a képzeletben, mégsem bírta fölébreszteni őket. Elment az asszony mellett, megölelte, az hátravetette fejét, az arcbőr kicsit megérintette, lehet csak a kifújt levegő volt. Nem állt meg, ment tovább, nem akaszkodott az asszony ruhájába, nem próbálkozott kifogni őt saját fogságából, hadd raboskodjon – ennyit sem mondott, hanem továbbment, mint akinek fontos dolga akadt valahol a ház hátsó szegletében.

A hajó azon az úton haladt, amelyen a járványok érkeztek, éppen itt futott be a malária majd minden nyáron, talán most is ott bóklászik előttük vagy mögöttük, ha nem éppen az ő hajójukra szökött föl valamelyik távoli kikötőben. A könnyűjárású karavella olyan nyugodtan szelte át az Adriát, mintha nem is vízen, de jégen csúszna, egy szellő nem döntötte az árbocot, sem alul a vizet nem rázta hullámosra. Jó sebességgel fogyasztották a napokat, amelyekről amúgy is tudták, nyolcvan lesz. Kár is volt leélni, csak azért kellett, hogy valamiképpen érkezés után is folytatni lehessen az életet, a következő nyolcvan napot, amiről lehet, megint tudták, miként fog

egymásra hányódni, s talán azt is kár lesz majd leélni, mégis leélik, hacsak meg nem halnak.

(Részlet a Xanadu című regényből)